

Bir Ana Çocuk Sa lı ı Aile Planlaması Merkezi'ne Ba vuran Hastaların De erlendirilmesi

Atilla Senih MAYDA¹, Muammer YILMAZ¹, Dilek A IRCAN²,
Nursel ALTIN², Gözde AYDEM R², Özlem AYDIN²

ÖZET

Bu çalı manın amacı 2010 yılında bir Ana Çocuk Sa lı ı - Aile Planlaması Merkezi'ne (AÇSAP) ba vuran kadınların tercih ettikleri kontrasepsiyon yöntemlerinin de erlendirilmesidir. AÇSAP Merkezi'ne ba vuran 3144 hastanın kayıtları incelenerek yapılmı tır. Kadınların %49.4'ü ilkököl ve altı e itimli, toplam gebelik sayısı ortalaması 2.65±1.47, do urdu u çocuk sayısı ortalaması 2.18±1.01'di. Ara tırmaya alınan kadınlar aile planlaması yöntemlerinden en fazla %44.8 ile rahim içi aracı (R A) kullanmaktaydı. Bunu sırası ile geleneksel yöntemler %13.4, kondom %9.9, oral kontraseptif %7.1, enjeksiyon %1.9 izlemekteydi. AÇSAP merkezine ba vuran kadınların kullandıkları kontrasepsiyon yöntemi tercihleri ile kadının ya ı, kürtaj olup olmadığı, toplam gebelik sayısı, son gebelik sonucu, ö renim durumu, ya adı ı yerle im birimi arasında anlamlı ili ki saptandı.

Anahtar Kelimeler: Aile planlaması yöntemi; üreme sa lı ı .

Evaluation of Patients with a Mother and Child Care Center Family Planning

ABSTRACT

Aim of this study to evaluate preferred methods of contraception of women who apply a Mother Children Health – Family Planning Center (MCHFP). Records of 3144 patients admitted to MCHFP Centre evaluated. Women, 49.4% of primary school education, the total average number of pregnancies was 2.65 ± 1.47, the average number of children born was 2.18 ± 1.01. Of the women 44.8% in the study were using intra uterine device (IUD) as family planning methods most commonly. It was followed with the traditional methods of 13.4%, 9.9% condom, oral contraceptives, 7.1%, injection molding 1.9%. Preferences of family planning method of contraception used by women admitted to the center of MCHP found statistically significant with woman's age, whether or not woman's abortion, the total number of pregnancies, the last as a result of pregnancy, education level.

Keywords: Family planning methods; reproductive health.

G R

Anne ve Çocuk Sa lı ı /Aile planlaması ya da 1994 yılında Kahire'de ilk kez kullanılmaya ba lanan ismiyle “Üreme sa lı ı ” çalı malarındaki temel amaç anne ve do acak çocukların sa lıklı olmasıdır. Üreme sa lı ı bireylerin üreme ile ilgili kararlarını (istedikleri zaman, istedikleri sayıda çocuk sahibi olmaları) güvenli ve sa lıklı bir ekilde uygulayabilmeleri için ailelere verilen hizmetlerin tümüdür. Üreme sa lı ı sorunları ve hizmetleri adolesan dönemden postmenapozal döneme kadar, süreklilik ve bütünlük içerisinde ele alınmalıdır (1).

A ırı do urganlık halk sa lı ında önemli hastalıkların olu umunda temel rol oynamakta, anne ve çocuk sa lı ını do rudan olumsuz etkilemektedir. A ırı do urganlık ayrıca hızlı nüfus artı na neden olarak, i sizlik, göç, hızlı ve plansız kentle me, konut sorunu, çevre sorunu, e itim ve sa lıkta altyapı yetersizli i, ekonomik ve sosyal sorunlarda artmaya neden olarak bireylerin aile ve toplumun sa lı ını dolaylı olarak olumsuz etkiler. Dünya Sa lık Örgütü'nün (WHO) raporuna göre günde bir milyon gebelik olu maktadır ve bu gebeliklerin %25'i planlanmamı , %25'i istenmeyen gebeliklerdir. Ülkemizde, 2008'de yapılan Türkiye Nüfus ve Sa lık Ara tırması (TNSA) sonuçlarına göre do umların %11'i zamanından önce gerçekleşen, %18'i istenmeyen gebeliklerdir. stenmeyen gebeliklerin dü ükle sonlandırılması talebini isteyerek dü ük oranı gösterir. Aile planlaması hizmetlerinin de erlendirilmesinde önemlidir. TNSA 2008

¹ Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi

² Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sa lı ı Anabilim Dalı

Correspondence: Dr. Atilla Senih MAYDA, e-posta: amayda@hotmail.com

sonuçlarına göre, isteyerek düşük oranı 100 gebelikte 10'dur (1,2).

Türkiye Hastalık Yükü Çalışması'na göre kadınlar için temel ölüm nedenleri sırasıyla iskemik kalp hastalığı (%23), serebrovasküler hastalıklar (%16), perinatal nedenler (%6) ve alt solunum yolu enfeksiyonu (%6) olarak sıralanmıştır. Üreme çağındaki kadınlar arasında anne ölümleri kentsel alanlarda 9. sırayı (%2.7), kırsal alanlarda ise 5. sırayı (%5.1) almaktadır (1,3). Perinatal ölümlerin büyük bir çoğunluğu etkili bir aile planlaması (AP) yöntemi kullanılması ile önlenbilir. Dünya Doğurganlık Araştırması sonuçlarına göre; her yıl anne ölümleri üçte bir oranında düşürülebilir. Bu da AP yöntemlerini tanıtmak, yöntem isteminde bulunanların, bu hizmetleri veren kuruluşlara ulaşmalarını ve hizmeti almalarını sağlamaktadır (1).

Temel sağlık hizmeti ilkeleri doğrultusunda, ülke çapında koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerini planlamak ve sunmak Sağlık Bakanlığının görevidir. Hizmetin sunulması ve programların uygulanmasında Sağlık Evleri, Sağlık Ocakları ve Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri (AÇS/AP) bu hizmetlerin halka ulaştırılmasında kilit rol oynamıştır. Ev ziyaretlerinde ebe ve hemireler aile planlaması hizmetlerinin sunumunda danışman, eğitimci, uygulayıcı ve araştırmacı rollerde görev alır. Devlet hastanelerinin, doğumevlerinin aile planlaması kliniklerinde de hizmet sunulmaktadır (4). 2005 yılında üreme sağlığı ile ilgili hizmetler Toplum Sağlığı Merkezleri ve Aile hekimleri tarafından, diğer sağlık hizmetleri ile birlikte entegre olarak verilmesi hedeflenen Aile Hekimliği sistemi uygulanmaya başlanmıştır (1). Bu sistemde anne ve çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin verilmesinden aile hekimleri bizzat sorumludurlar. Yine bu sistem içerisinde, topluma yönelik halk eğitim hizmetlerinden ise toplum sağlığı merkezleri sorumludur (3).

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde iki tür nüfus politikası izlenmiştir: 1923'ten 1965'e kadar pronatalist, 1965 yılından sonra ise antinatalist nüfus politikası izlenmiştir. Ülkemizde ana çocuk sağlığı sorunu, özellikle 1950 yılından sonra artı doğurganlığın ve çocuk doğurmelerinin artması ve anne ölümlerine neden olması biçiminde ortaya çıkmıştır ve hükümetlerin bu konudaki tutumlarını antinatalist politikalar yönünde değiştirmelerine yol açmıştır (1,3). 1952 yılında yapılan çalışmaları ele alınan bu sorunun çözümü için Bakanlık bünyesinde Ana Çocuk Sağlığı Müdürlüğü kurulmuştur (5). 1983 yılında yürürlüğe giren, halen konusunda dünyadaki en kapsamlı ve liberal yasalar arasında bulunan, 2827 sayılı AP hizmetlerini düzenleyen kanun ile aile planlaması hizmetlerinin kapsam ve sınırlarını genişletmiştir. Getirilen yenilikler; kurs görmüş ebe ve hemirelere rahim içi araç (R A) uygulama yetkisi verilmesi, cerrahi kontrasepsiyon yöntem seçeneklerinin içine alınması, 10. haftaya kadar gebeliklerin isteğe bağlı olarak sonlandırılması ve sektörler arası birliğin zorunlu hale getirilmesidir (1,3,5).

Aile planlaması amacı ile gebeliği önleyici yöntemler, etkinliği yüksek sağlıklı modern yöntemler ve etkinliği düşük eski yöntemler olarak iki grupta incelenmektedir. Modern yöntemler (etkili yöntemler); hormonal

kontraseptifler, R A, kondom, cerrahi sterilizasyon, diyafram, spermisitler, vajinal halkalardır. Geleneksel Yöntemler ise; fertil günleri belirleme, coitus interruptus, vajinal lavaj, emzirmedir (1). Modern yöntem kullanımı dünyada %56.1, gelişmiş ülkelerde %61.2, az gelişmiş ülkelerde %31.4'tür. Tüm dünyada en yaygın kullanılan kontraseptif yöntem, tüp ligasyonu (%18.9) olup bunu R A (%14.3), oral kontraseptifler (Hap) (%8.8) ve erkek kondomu (%7.6) izlemektedir (1). Türkiye'de genel olarak yöntem kullanımı ve özel olarak da modern yöntem kullanımı artmaktadır. TNSA 2008'e göre Türkiye'de yöntem kullanma hızı %73 iken, modern yöntem kullanım hızı %46'dır. En sık kullanılan modern yöntem R A (%16.9), en sık kullanılan etkisiz yöntem %26.2 ile geri çekmedir (2).

Türkiye'de 30 yılı aşkın bir süredir, riskli gebelikleri önleyerek kadın ve çocuk sağlığını korumayı amaçlayan, ailelere gerekli bilgi ve hizmeti sunarak doğurganlıkları ile ilgili özgürce ve bilinçli seçim yapmalarını sağlayan politikalar izlenmiştir (1). Doğurganlık hızlarında önemli azalmalar meydana gelmiştir. 1970'lerin başında 5 çocuk düzeyinde olan toplam doğurganlık hızı, bu dönem için kadın başına 2.16'dır (1,3).

Bu çalışmada 2010 yılında Düzce Üreme Sağlığı Merkezi'ne başvuran kadınların tercih ettikleri kontrasepsiyon yöntemlerinin kayıtlara göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu tanımlayıcı bir araştırmamızın, evreni ve örneklemini; Düzce Ana Çocuk Sağlığı/Aile Planlaması (AÇSAP) Merkezi'ne 2010 yılı boyunca başvuran kadınların kayıtlarıdır. Düzce AÇSAP Merkezine 2010 yılında 3144 yapılan başvurudan kayıtları eksik olan 720 kişi çalışmamızdan bırakıldı. Kalan 2424 kişinin kayıtları retrospektif olarak incelenerek çalışmamız yapıldı. Kayıtların incelenmesi sonucu; aldıkları hizmetler ile AP yöntemi kullanma durumu ve bu durumu etkileyen faktörler değerlendirildi. Başvuran kişilerin başvuru zamanı, demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yerleşim yeri), doğurganlık özellikleri (gebelik sayısı, doğurduğu çocuk sayısı, yaşayan çocuk sayısı, düşük sayısı, son gebeliğin sonlanma durumu, son gebelik aralığı) kontrasepsiyon özellikleri (son 3 aydaki kullandığı korunma ekli) hakkında bilgiler elde edildi.

statistik Analiz

Araştırmamızın istatistiksel analizleri bir istatistik paket programı kullanılarak yapıldı. Elde edilen verilere ait tanımlayıcı değerler sayı ve yüzde frekans, ortalama±standart sapma olarak hesaplandı. Kategorik yapıdaki özellikler bakımından grupların karşılaştırılmasında uygun ki-kare testi kullanıldı. p<0.05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Araştırma kapsamındaki 2424 kişinin kayıtlarından yaş ortalaması 31.03±7.3 olarak hesaplanmıştır. Kadınların %49.4'ü ilköğretim ve altı eğitimliydi. Toplam gebelik ortalaması 2.65±1.47, doğurduğu çocuk sayısı ortalaması 2.18±1.01, yaşayan çocuk sayısı ortalaması 2.13±0.94, düşük sayısı ortalaması 0.40±0.75 idi. Araştırmaya alınan

kadınlar aile planlaması yöntemlerinden en fazla %44.8 ile R A'yı kullanmaktaydı. Bunu sırası ile geleneksel yöntemler 13.4, kondom %9.9, oral kontraseptif %7.1, enjeksiyon %1.9 izlemekteydi. 3144 ba vurunun 252'si (%8) Mart, 265 (%8.4) Nisan ve 238 (%7.6) Haziran aylarında olmu tur, en az ba vuru 70 (%22) ile Aralık ayında olmu tur.

Tablo 1'de Düzce AÇSAP Merkezi'ne 2010 yılında yapılan ba vuruların ya grupları, ö renim durumu ve yerle im yerine göre da ılımı görülmektedir. Kayıtlara göre en çok ba vuru 1995 (%63.5) ile il merkezinden, 96 (%3.1) ile Çilimli'den ve 71 (%2.3) ile Akçakoca'dan olmu tur. Ba vuruların ya gruplarına göre da ılımı 25-29; %18.6, 30-34; %18.3 ve 20-24; %14.2 eklindedir. En çok ba vuru ilkokul %47.2, lise %13.7, ortaokul %9.4 gruplarında olmu tur.

Tablo 2'de Düzce AÇSAP Merkezi'ne 2010 yılında yapılan ba vuruların toplam gebelik, çocuk ve kürtaj sayısına göre da ılımı görülmektedir. En çok ba vuru 2-4 çocuk do uran gruptan (%55.9) olmu tur. Ba vuruların dü ük sayılarına göre da ılımında en çok ba vuru dü ük yapmayan gruptan (%54.8) ve kürtaj olmayan gruptan (%71.3) olmu tur. Ba vuruların toplam gebelik sayılarına göre da ılımı ise 2-4 gebeli i olan 1683 kadın (%53.5) ve 1 gebeli i olan 484 (%15.4) kadın eklindedir.

Ba vuruların son 3 ayda kullanılan yönteme göre da ılımı; R A 1410 (%44.8), geleneksel yöntem 429 (%13.4), kondom 310 (%9.9), hap 223 (%7.1) ve enjeksiyon 59 (%1.9) kullanan gruplardan olmu tur. Ba vuruların son gebelik sonucuna göre da ılımı ise canlı do um (%69.9), kürtaj (%5.4), dü ük yapan (%1.5) eklindedir. Ba vuruların yapılan i leme göre da ılımı; R A takma (%30.3), R A kontrol (%17.7) ve R A çıkarma (%15.1) dır.

Tablo 3'de son 3 ayda kullandı ı yöntemin yerle im birimine göre da ılımı gösterilmektedir. Son 3 ayda kullanılan yöntemin yerle im birimine göre da ılımı farklıdır ($\chi^2= 17.98, p=0.021$). R A kullanımının %63.4 ile en çok köyde ya ayanlarda oldu u, bunu sırasıyla %56.5 ve %55.4 ile merkez ve kasaba takip etmektedir. Kondom ve enjeksiyon yöntemlerinin kullanımı en çok kasabada ya ayanlar arasındayken, geleneksel yöntem ve R A kullanımının köyde ya ayanlar arasında daha fazla tercih edildi i görülmü tür. Hap kullanımında merkezde ya ayanlar (%10.7) ilk sıradadır.

Tablo 4'te son 3 ayda kullanılan yöntemin ö renim

Tablo 1. Düzce AÇSAP Merkezi'ne 2010 yılında yapılan ba vuruların bazı özelliklerine göre da ılımı

Özellikler (n=3144)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş grupları		
17-19	58	1.8
20-24	448	14.2
25-29	585	18.6
30-34	575	18.3
35-39	422	13.4
40-44	211	6.7
45<	125	4.0
Bilinmeyen	720	22.9
Öğrenim durumu		
Okuryazar değil	70	2.2
Okuryazar	32	1.0
İlkokul	1484	47.2
Ortaokul	294	9.1
Lise	430	13.7
Yüksekokul	36	1.1
Üniversite	78	2.5
Bilinmeyen	720	22.9
Yerleşim yeri		
Merkez	1425	45.3
Köy	552	17.6
Kasaba	83	2.6
Bilinmeyen	1084	34.5

Tablo 2. Düzce AÇSAP Merkezi'ne 2010 yılında yapılan ba vuruların toplam gebelik, çocuk ve kürtaj sayısına göre da ılımı

Özellikler (n=3144)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Toplam gebelik sayısı		
0	7	0.2
1	484	15.4
2-4	1683	53.5
5 ve üzeri	250	8.0
Bilinmeyen	720	22.9
Doğurduğu çocuk sayısı		
0	7	0.2
1	592	18.8
2-4	1756	55.9
5 ve üzeri	69	2.2
Bilinmeyen	720	22.9
Kürtaj sayısı		
0	2241	71.3
1	183	5.8
Bilinmeyen	720	22.9

Tablo 3. Son 3 ayda kullanılan yöntemin yerle im birimine göre da ılımı

Yerleşim Birimi	Son Üç Ayda Kullandığı Yöntem					Toplam
	RİA Sayı(%)	Kondom Sayı(%)	Hap Sayı(%)	Enjeksiyon Sayı(%)	Geleneksel Yöntem Sayı(%)	
Merkez	805(56.5)	199(14.0)	153(10.7)	40(2.8)	228(16.0)	1425
Köy	350(63.4)	56(10.1)	38(6.9)	13(2.4)	95(17.2)	552
Kasaba	46(55.4)	12(14.5)	7(8.4)	5(6.0)	13(15.7)	83
Toplam	1201(58.3)	267(13.0)	198(9.6)	58(2.8)	336(16.3)	2060

$\chi^2= 17.98, p=0.021$

Tablo 4. Düzce AÇSAP Merkezi'ne 2010 yılında yapılan başvurulara göre son 3 ayda kullanılan yöntemin öğrenim durumuna göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Son Üç Ayda Kullandığı Yöntem					Toplam
	RİA Sayı(%)	Kondom Sayı(%)	Hap Sayı(%)	Enjeksiyon Sayı(%)	Geleneksel Yöntem Sayı(%)	
Okuryazar değil	44(62.9)	7(10.0)	4(5.7)	1(1.4)	14(20.0)	70
Okuryazar	22(68.8)	3(9.4)	3(9.4)	-	4(12.5)	32
İlkokul	900(60.6)	176(11.9)	144(9.7)	31(2.1)	233(15.7)	1484
Ortaokul	160(54.4)	36(12.2)	22(7.5)	8(2.7)	68(23.1)	294
Lise	243(56.5)	55(12.8)	36(8.4)	15(3.5)	81(18.8)	430
Yüksekokul	8(22.2)	13(36.1)	7(19.4)	3(8.3)	5(13.9)	36
Üniversite	33(42.3)	20(25.6)	7(9.0)	1(1.3)	17(21.8)	78
Toplam	1410(58.2)	310(12.8)	223(9.2)	59(2.4)	422(17.4)	2424

 $\chi^2=61.325, p<0.001$ **Tablo 5.** Son 3 ayda kullanılan yöntemin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş grubu	Son Üç Ayda Kullandığı Yöntem					Toplam
	RİA Sayı(%)	Kondom Sayı(%)	Hap Sayı(%)	Enjeksiyon Sayı(%)	Geleneksel Yöntem Sayı(%)	
17-19	81(64.8)	31(24.8)	-	1(0.8)	12(9.6)	125
20-24	30(51.7)	12(20.7)	1(1.7)	1(1.7)	14(24.1)	58
25-29	240(53.6)	57(12.7)	28(6.3)	12(2.7)	111(24.8)	448
30-34	335(57.3)	75(12.8)	54(9.2)	17(2.9)	104(17.8)	585
35-39	331(57.6)	63(11.0)	64(11.1)	17(3.0)	100(17.4)	575
40-44	261(61.8)	39(9.2)	58(13.7)	10(2.4)	54(12.8)	422
45 ve üzeri	132(62.6)	33(15.6)	18(8.5)	1(0.5)	27(12.8)	211
Toplam	1410(58.2)	310(12.8)	223(9.2)	59(2.4)	422(17.4)	2424

 $\chi^2=104.935, p<0.001$ **Tablo 6.** Son 3 ayda kullanılan yöntemin toplam gebelik sayısına göre dağılımı.

Toplam Gebelik Sayısı	Son Üç Ayda Kullandığı Yöntem					Toplam
	RİA Sayı(%)	Kondom Sayı(%)	Hap Sayı(%)	Enjeksiyon Sayı(%)	Geleneksel Yöntem Sayı(%)	
0	1(14.3)	2(28.6)	2(28.6)	-	2(28.6)	7
1	284(58.7)	64(13.2)	23(4.8)	11(2.3)	102(21.1)	484
2-4	967(57.5)	223(13.3)	171(10.2)	35(2.1)	287(17.1)	1683
5 ve üzeri	158(63.2)	21(8.4)	27(10.8)	13(5.2)	31(12.4)	250
Toplam	1410(58.2)	310(12.8)	223(9.2)	59(2.4)	422(17.4)	2424

 $\chi^2=42.247, p<0.001$

durumuna göre dağılımı görülmektedir. son 3 ayda kullanılan yöntemin öğrenim durumuna göre dağılımı farklıdır ($\chi^2=61.325, p<0.001$). Başvuran kadınlarda; R A kullanımı %68.8 ile en fazla okur yazar olan grup tarafından kullanılmakta olup kondom, hap ve enjeksiyon kullanımı sırasıyla %36.1, %19.4 ve %8.3 ile yüksekokul mezunları tarafından tercih edilmektedir. Geleneksel yöntemler ise en çok %23.1 ile ortaokul mezunları tarafından tercih edilmektedir.

Tablo 5'te son 3 ayda kullanılan yöntemin yaş gruplarına göre dağılımı görülmektedir. Buna göre R A ve kondom kullanımı sırasıyla %64.8 ve %24.8 ile en sık 17-19 ya

arasında tercih edilmektedir. Geleneksel yöntem kullanımı %24.8 ile 25-29 yaş arasında en sık tercih edilen yöntemdir ($\chi^2=104.935, p<0.001$).

R A kullanımı kürtaj olan ve olmayan her iki grupta da en sık tercih edilen yöntem olmasına rağmen, son 3 ayda kullanılan yöntemin kürtaj durumu ile de ilişkili gösterdiği görülmüştür ($\chi^2=21.200, p<0.001$). Toplam 2424 hastanın, kürtaj olan grupta yöntem kullanım sayılarına göre dağılımı: R A; 1315 (%58.7), kondom 288 (%12.9), hap 189 (%8.4), enjeksiyon 51 (%2.3), geleneksel yöntem 398 (%17.8), toplam 2241 (%100); kürtaj olmayan grupta yöntem kullanım sayılarına göre dağılımı: R A; 95

(%51.9), kondom 22 (%12), hap 34 (%18.6), enjeksiyon 8 (%4.4), geleneksel yöntem 24 (%13.1), toplam 183 (%100)'tür.

Ba vurulara göre; son 3 ayda kullanılan yöntemin son gebelik sonucuna göre da ılımı istatistiksel olarak farklıdır ($\chi^2= 42.630$, $p<0.001$). R A kullanımı son gebelik sonucu canlı do um 1295 (%58.9), kürtaj 80 (%51.8), dü ük 24 (%51.1) olan grupta ile en sık tercih edilen yöntemken son gebelik sonucu gebelik 3 (%50), ölü do um 2 (%50) olan grupta tercih edilen yöntemin ile kondom oldu u görülmü tür.

TARTI MA

Kadınların ortalama ya ı 31.03 ± 7.4 'tür. Ya gruplarına göre da ılımda en çok ba vurunun 25-29 ve 30-34 ya grubundadır. AÇSAP Merkezine ba vuranlarda yapılan ba ka iki çalı mada ba vuranların kadınların ya ortalaması $31,01\pm 6.68$ ve 30.4 ± 6.9 oldu u bildirilmi tir (7,8). Ya ortalaması açısından çalı ma sonuçları benzerlik göstermektedir.

Ba vuruların yerle im yerine göre da ılımına bakıldı ında en çok ba vurunun Düzce il merkezinden oldu unu görüyoruz. Bu ula ımın kolay olmasının, sa lık merkezinin yakın olmasının kullanımını arttırdı ını dü ündürmektedir. Ba vuruların ö renim durumlarına göre da ılımına bakıldı ında Aydın ilinde yapılan çalı mada çalı maya katılanların %70.1'inin ilkokul ve altı e itimli oldu u görülmü tür (7). Düzce AÇSAP Merkezi'ne ba vuranların yarıya yakının ilkokul mezunu ve do urdu u çocuk sayılarının ortalaması 2.18 ± 1.01 olarak bulunmu tur. Aydın'da ve Isparta'da yapılan çalı malarda do urdu u çocuk sayılarının ortalaması sırasıyla 1.94 ± 0.91 , 2.06 ± 1.02 olarak bildirilmekte olup çalı mamıza benzerlik göstermektedir (7,9). Yapılan ba ka bir çalı mada bu oran daha yüksek olarak 3.1 ± 1.6 saptanmı tir (8).

Son gebelikten sonra geçen süreye göre ba vuranların %41 oranında 2 yıl üstü olan gruptan oldu u görülmektedir. ki yıldan az aralıklarla yapılan do umlar annenin sa lı ını önemli ölçüde bozmakta, gebelik sırasında riskleri arttırmakta, hatta ara vermeden arka arkaya yapılan do umlar anne ölümlerine neden olmaktadır (1). Bu oranın verilecek e itimler sayesinde artırılması gerekmektedir. Ba vuruların yapılan i leme göre da ılımı de erlendirildi inde, di er bir çalı maya benzer en çok ba vuru R A i lemleri için olmaktadır (9). Bunun nedeni olarak ba vuranların, Düzce AÇSAP Merkezi çalı anları tarafından R A'ya daha fazla yönlendirilmesi oldu unu dü ünlemekteyiz.

Ara tırmaya alınan kadınlar Sivas çalı masına benzer sonuç ile aile planlaması yöntemlerinden en fazla %44.8 ile R A'yı kullanmaktaydı (8). Bunu sırası ile geleneksel yöntemler (%13.4), kondom (%9.9), oral kontraseptif (%7.1), enjeksiyon (%1.9) izlemekteydi. Ankara'daki çalı mada kondom ilk sırada R A ve hap ikinci sıradadır (10). Aydın AÇSAP Merkezi'ndeki çalı mada kondom ilk sırada R A kullanımını son sırada yer almı tir. Bu sonuçlar 2008 TNSA verileriyle paralellik göstermekte, Aydın çalı ması ile farklılık göstermektedir (2,7). 2008 yılında yapılan TNSA çalı masında en sık kullanılan yöntemin

dörtte bir oranla geleneksel yöntem olması ve Aydın çalı ması, Düzce AÇSAP Merkezinde verilen Aile Planlaması e itiminin etkinli inin yüksek oldu unu desteklemektedir (2).

Son 3 ayda kullanılan yöntemin yerle im birimine göre da ılımına bakıldı ında R A kullanımının %63.4 ile en çok köyde ya ayanlarda oldu u, bunu sırasıyla %56.5 ile merkez ve %55.4 ile kasaba takip etti i görülmektedir. Geleneksel yöntem ve R A kullanımının köyde ya ayanlar arasında daha fazla tercih edildi i görülmü tür. TNSA 2008 çalı masına göre de kentte ya ayanların modern yöntemler arasında en sık R A'yı tercih ettikleri görülmü tür (2). Aile planlaması tercihlerinin seçiminde sa lık kurulu una olan ula ım artlarının belirleyici olabilece i dü ünülmektedir. Son 3 ayda kullanılan yöntemin ö renim durumuna göre da ılımına bakıldı ında R A kullanımı %68.8 ile en fazla okuryazar olan gruptadır. TNSA 2008 çalı masına göre de R A kullanımı en fazla okuryazar olan gruptadır. TNSA 2008 verilerine göre e itimi olmayan grupta modern kontraseptif kullanımı %35.3 iken lise ve üzeri e itimi olanlarda %55.3'tür (2). Bu çalı mada e itim düzeyi ile kontrasepsiyon yöntemi tercihi arasında anlamlı bir ili ki bulunmamı tir. Ancak Isparta'da yapılan ara tırmadaki e itim durumuna göre etkili yöntem kullanımı ilkokul ve altı ö retim görenlerde daha yüksek bulunmu tur (9). Ara tırmamızda sadece okuryazar olan ve olmayan gruplar olarak de erlendirildi inde, okuryazar grupta R A kullanımı daha sık iken okuryazar olmayanlar arasında geleneksel yöntem kullanımının daha sık oldu u dikkati çekmi tir. Bütün gruplarda en çok tercih edilen AP yöntemi R A olurken en az tercih edilen yöntem enjeksiyon yöntemidir (8).

Son 3 ayda kullanılan yöntemin ya gruplarına göre da ılımına bakıldı ında R A kullanımı en sık 17-19 ya arasında tercih edilmektedir. Geleneksel yöntem kullanımı ise 25-29 ya arasında en sık tercih edilen yöntemdir. Ayrıca çalı mamıza göre ya la birlikte R A gibi daha etkili yöntemlerin kullanımı artı göstermektedir. Bu durum TNSA 2008 çalı masındaki sonuçlarla da uyumlu bulunmu tur. Son 3 ayda kullanılan yöntemin toplam gebelik sayısına göre da ılımı de erlendirildi inde, hiç gebeli i olmayanlarda en sık kullanılan yöntemler aynı oranla kondom, hap ve geleneksel yöntemler iken; di er gruplarda en sık tercih edilen yöntemin R A oldu u görülmü tür. TNSA 2008 çalı masına göre de ilk üç sırada aynı yöntemler yer almaktadır. Çalı mamızda R A, 5 ve üzeri çocuk sahibi olanlarda en sık tercih edilen yöntem iken TNSA 2008 çalı masında tüp ligasyonundan sonra ikinci sırada yer almaktadır (2). Bu sonuçlardan yola çıkarak ya ve çocuk sayısı arttıkça ki ilerinin gebelikten korunma isteklerinin artması ve daha etkili yöntemlerin tercih edildi ini söyleyebiliriz.

SONUÇ

Düzce AÇSAP Merkezi'nde yapılan bu ara tırmada kadının ya ımın, toplam gebelik sayısının, son gebelik sonucunun, ö renim durumunun, ya adı ı yerle im biriminin, kullandıkları kontrasepsiyon yöntemi tercihlerini anlamlı derecede de i tirdi i gözlenmi tir. AÇSAP Merkezi'ne

ba vuran hastaların kayıtları kullanılarak yapılan bu çalı mada kayıtlardan 720'si eksik doldurulmu tur. Kayıtların daha düzenli tutulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Güler Ç, Akın L. Halk Sa lı ı Temel Bilgiler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi; 2012. 210-344.
2. Türkiye Nüfus ve Sa lık Ara tırması (TNSA) 2008. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü; 2008.
3. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON-INSTITUT Public Sector GmbH ve BNB Danı manlık. Ulusal Anne Ölümleri Çalı ması, 2005. Ankara: Sa lık Bakanlığı Ana Çocuk Sa lı ı ve Aile Planlaması Genel Müdürlü ü ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu; 2006.
4. T.C. Sa lık Bakanlığı Ana Çocuk Sa lı ı ve Aile Planlaması Genel Müdürlü ü. Aile Planlaması Danı manlı ı Katılımcı Kitabı. Ankara: T.C. Sa lık Bakanlığı ; 2009. 1-15.
5. T.C. Sa lık Bakanlığı Stratejik Plan 2010-2014 [Internet]. [Eri im tarihi: 05.04.2013]. Ankara: T.C. Sa lık Bakanlığı Yayın No: 788. Eri im adresi: <http://www.sgb.saglik.gov.tr/content/files/spflash/flashbrosur/files/stratejikplan.pdf>.
6. Düzce Üreme Sa lı ı Merkezi. Defter kayıtları; 2010.
7. Gemalmaz AF, Okyay P, Doyuran E, Ba ak O, Be er E. Aydın ili 1 No'lu AÇSAP Merkezi aile planlaması hizmetlerinin de erlendirilmesi. Sürekli Tıp E itim Dergisi. 2005; 14(4): 80-6.
8. Yıldırım G, Turaçlar N, Bakır A, Özdemir L. Sivas li Ana-Çocuk Sa lı ı Merkezine Ba vuran Kadınların Aile Planlaması Yöntem Tercihleri ve Etkileyen Faktörler. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2003; 25(3): 99-104.
9. Ki io lu AN, Öztürk M, Uskun E, Kırbıyık S. Isparta li Sadık Ya cı Ana-Çocuk Sa lı ı Aile Planlaması Merkezi'nin Aile Planlaması Poliklini ine 2000 Yılında Ba vuran Hastaların De erlendirilmesi. Sa lık ve Toplum Dergisi. 2003; 13(1): 68-74.
10. Özdemir O, Ocaktan E, Çalı kan D, Özyurda F. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sa lı ı Ana Bilim Dalı Aile Planlaması Ünitesine 1999-2002 Arasında Yapılan Ba vuruların De erlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2004; 57(4): 195-203.